

*Zondag 16 mei 2021, Exodus 19: 1-11. Johannes 17: 14-26. Dorpskerk
Zoeterwoude*

Lieve gemeente,

Meer dan twee eeuwen geleden schreef Belle van Zuylen, die beroemde schrijfster, aan een vriend: “Ik heb geen talent voor ondergeschiktheid.” Haar proteststem kun je misschien als het begin van de emancipatie zien, de emancipatie van vrouwen, van arbeiders, van vreemdelingen, van kansarmen, een eeuwenlange beweging voor de gelijkheid van jou en die van anderen, een strijd die nog doorgaat, die onze samenleving heeft veranderd en nog verder veranderen zal. Mensen schikten zich steeds minder in ongelijkheid, en wij schikken ons er nog minder in, minder dan onze ouders en veel minder dan de generaties voor hen. Hoe brachten mensen dat vroeger op, die vernederende standsverschillen, terzijde te worden gelaten als het de heren zo beter uitkwam, over het hoofd te worden gezien, buitengesloten, die oneerlijkheid, alsof het allemaal zo hoorde en door God zo was gewild. ... Meestal moesten mensen er wel in berusten. Wij pikken dat eigenlijk helemaal niet meer. En met goed recht pikken we dat niet. We willen, dat onze stem wordt gehoord, tot in de hoogste vergaderkamers. Niet een maatschappij waarin alleen de enkelingen aan de top recht van spreken hebben, maar een wereld als een landschap zonder hekken, vol beweging en ontmoeting. Niet onze gedweeheid tegenover een kille, boven ons gestelde macht, maar een ons vanzelfsprekend toekomstend vertrouwen, een passende maat van menselijkheid, een samen zoeken naar de gelijkheid die allen insluit. Ja, als het moet, trekken we samen dwars door een woestijn van eenzaamheid en ziekte, maar wel als gelijken, zwakken en sterken, met oog voor elkaar.

Het zwervende Joodse volk in de vlakte heeft wel een God, maar hij is daar ergens op een hoger plan, onbereikbaar wonend op de Sinai. Het is het beeld van een ongemakkelijk hoogteverschil, zonder ontmoeting, onderling onverstaanbaar. Met zo'n gereserveerde God kan het volk de lange tocht die het voor de boeg heeft, niet wagen. Evenmin als wij de toekomst in willen met een God, die zich niet kennen laat, die niet hier woont, onder ons. Is daar iets aan te doen, aan die ongelijkheid? Mozes durft het. Hij gaat die berg op. En eenmaal daarboven kan God hem niet negeren. Uit het onzichtbare roept hij hem toe. Hij herinnert Mozes er even aan, dat Hij het wel was, die het volk

heeft beschermd en, als op adelaarsvleugels, gebracht heeft tot het veilige kamp, waar ze nu zijn neergestreken. Of denken de mensen, dat ze zichzelf ook wel kunnen redden? Mozes daalt af en vraagt het: beseffen ze, dat zij het zelf niet waren aan wie ze hun vrijheid danken? En allen beamen het; hun bevrijding uit Egypte en de slavernij trots toeschrijven aan eigen kunnen, daar zien ze vanaf. Dus klimt Mozes weer omhoog en meldt het: het hele volk ziet het in: hun vrijheid kregen ze niet op eigen kracht; het was en blijft een geschenk. Dan pas komt God in beweging: hij zal, zegt hij, afdalen, in een donkere wolk, en dan, bij hen, als elk zich zal hebben geheiligd en zijn kleren gewassen, met Mozes spreken, hoorbaar voor het hele volk. Als ze hun hart zuiveren en zich overgeven aan hem, dan gelooft hij hen en dan zal ook hij zich aan hen schenken. Er zal een verbond, een blijvende band tussen hen zijn, een voortaan vanzelfsprekend contract. God zal met hen meetrekken als een gids, de vlakte, de toekomst in, als een gelijke, ja, als een vriend.

Als een vriend? God is je vriendje niet. Jawel, als een vriend. Vorige week lazen we uit het Liedboek psalm 27, vers 5, waar David bidt en zegt, dat, als God zijn aangezicht voor hem zou bedekken, zijn leven leeg zou zijn en zonder vriend. Want vrienden ontlopen elkaar niet, zoeken elkaars ogen en openen hun hart. Het wordt als een afspraak; het gaat vanzelf spreken. Het is ook de afspraak die ontstaat aan de voet van de Sinai, een tienledige afspraak van vriendschap tussen God en het volk Israël, die ook een afspraak is tussen de Israëlieten onderling. Woorden van trouw die de kracht van geboden krijgen, tien stuks. Over onderling respect voor elkaar en voor elkaars bezit, over wekelijkse rust en bezinning, om niet te blijven steken in wat mis ging en niet terug vallen in haat en ongelijkheid van macht, afspraken om steeds de vriendschap te hernieuwen en de ander te zegenen. Een fris, nieuw sociaal contract, want daar zijn mensen in tijd van crisis aan toe, willen ze weer een weg vooruit zien, willen ze, eenmaal op elkaar aangewezen, elkaar vast blijven houden, willen ze aanspraak op elkaars vriendschap kunnen durven maken, voor nu en voor jaren vooruit. En ze willen het in alle oprechtheid doen; daarom halen ze God erbij. Soms, in crisistijd, vragen mensen erom. Soms verlangt een heel volk ernaar.

Vroeger - en misschien is het straks weer zo - als we naar Amsterdam gingen en uit het Centraal Station kwamen, stond er soms, nog voor we het Damrak opliepen, een kring van het Leger des Heils, met liedboekjes en

koperblazers. Dan kon je horen zingen “What a friend we have in Jezus ...”, Wat een vriend hebben we in Jezus. Ook al voelde je je niet direct thuis in die kring, je wist, dat het echt was. Zo eenvoudig, eerlijk en oprecht is het Leger des Heils, dat Jezus thuis was in hun kring. Alle ongelijkheid ontbreekt er. Dat missen wij toch, dacht je dan, voordat je toch maar doorliep. Jezus is immers de Heiland, de Messias, de zoon van God en de uitwisser van al onze zonden. Hij is je vriendje niet! Nou, ik denk van wel.

Laten we nagaan hoe het begon. Twaalf vrienden rondom een inspirerende man trekken rond in Galilea. Ze hebben een boodschap, die hen verenigt en blij maakt. Dat het koninkrijk van de hemel naderbij was en naderde, dat een andere, betere eeuw zou aanbreken, waarin de oude droom van een door God gezegend sociaal contract weer zou gelden, een contract van gelijkheid, dat niemand uitsloot. Mensen zouden het zien en tot inkeer komen. De schepping zou schitteren zoals ze bedoeld was. Hun enthousiasme voor wat ze verkondigden verdiepte hun vriendschap. Het moeten mooie jaren zijn geweest: de kameraadschap, de wonderen waartoe ze in staat bleken, de massa's die hen aanhoorden en door hen werden geraakt.

Maar de nieuwe eeuw brak niet aan. Gerard Reve vroeg het God op de man af: “Dat koninkrijk van u, weet u wel, wordt dat nog wat?” Zo moet het ook hier zijn gegaan. Het gebeurde niet. Ook inspiratie en hoop en geduld hebben een houdbaarheidsdatum. Lag het aan de mensen? Was het hun onverschilligheid, de tegenwerking, of ontbrak er nog iets aan de boodschap zelf? Twijfels, verwijten misschien ook, die de vriendschap ondermijnen.

We kennen het patroon: teleurstelling, de groep valt uit elkaar; weer een droom minder. Jezus was hun inspiratie geweest. Nu kijken ze naar hem en zien, dat ook hij worstelt, zoekt naar inzicht. Maar hij stelt een andere vraag, een vraag die wij zelden stellen: ligt het aan mij? Wie moet ik zijn, die ik tot nu toe nog niet was? Bij Mattheus, in hoofdstuk 16, spreken ze er samen over. Johannes de Doper, is dat Jezus' rol? Of moet hij zich opschalen tot Elia, of tot Jeremia, of tot een van de andere profeten? Of tot de Messias? Zijn vrienden vissen naar een antwoord. Ze krijgen het niet direct. Het duurt even, maar dan komt het. Het ligt niet aan jullie, zegt hij; het ligt aan mij. Ik moet het doen; ik zet mijn leven in. Een zoon van mensen, een mensenzoon of -dochter, zoals wij allen en ook Jezus er een is, kan beslissen een mens te zijn, zo echt, dat hij geloofwaardig blijft door alles heen, dat hij zijn vrienden en

hun idealen redt. Hij zet zich in, zet de liefde in, die hij in zich draagt en die sterker is dan hun twijfel, zo sterk, dat het ideaal dat hen tot dan toe op de been hield, overeind blijft. Omdat het groter is dan zichzelf. En zij begrijpen, dat ook zij daarom groter moeten zijn dan zichzelf, dat ze even radicaal moten worden als hun blijde boodschap is.

Groter worden dan zichzelf, zullen ze. Net als wij, als we het verhaal ervan overdenken en het ons eigen maken. Niet, dat het makkelijk is, of altijd lukt. In het lange gesprek, dat Jezus op het eind van zijn leven heeft met zijn leerlingen en waaruit we een stukje lezen, weet hij ervan. “Er komt een tijd, en die tijd is er al”, zegt hij, “dat jullie uiteengedreven worden, dat ieder zijn eigen weg gaat en mij alleen achterlaat.” Ja, dat gebeurt. Even verder zegt hij: “Jullie zullen het zwaar te verduren krijgen.” Toch is het vandaag ‘wezenzondag’, de zondag na Hemelvaart, in de dagen waarvan Jezus met het oog op Pinksteren, zegt (in Joh. 14: 18): “Ik laat jullie niet als wezen achter, ik kom bij jullie terug.” Of, zoals lied 663 zegt: “Al heeft hij ons verlaten, hij laat ons nooit alleen. Wat wij in hem bezaten, is altijd om ons heen.” Dat is de andere kant.

Dóór alle crisis, is hij altijd om ons heen. Hoe dan? Hele hoofdstukken laat Johannes Jezus met zijn vrienden aan het woord; het is hun laatste grote gesprek, over wat hen bindt, over de toekomst, alle grote thema’s komen nog één keer naar boven. Dan, in hoofdstuk 17, gaat dat gesprek als vanzelf, naadloos, over in een gebed. Uit dat deel lezen we een stukje. Zou het kunnen, dat je om een mens die je ontmoet zo gaat geven, dat je zo vol aandacht luistert en je zo laat raken, dat het gesprek een gebed wordt, omdat je merkt, dat God mee is gaan doen? Met een zieke misschien, of bij grote zorg of blijdschap? Maar ook onder vrienden, als het onverwacht gaat om wezenlijke dingen. Dat de inzet van elk dan zo groot is, zo verwant aan Jezus’ inzet voor ons, dat er iets ontstaat groter dan wij, als een klein nieuw sociaal contract, een afspraak, waarbij God inhaakt als een van ons, zodat we verder kunnen in moeilijk weer, in de woestijn, of in een jaar van ziekte. Ja, ik denk, dat het wel eens zo gaat, of bijna zo, en dat is ook al fijn. Dankzij een vriend, die in de kring komt staan, die zich geeft en niet twijfelt.

Amen